

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ
МІНІСТЕРСТВА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

На правах рукопису

ВАРЕНІЧЕНКО Людмила Леонідівна

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗРОБКИ
СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Спеціальність: 08.02.03 — Управління, планування
та державне регулювання економіки

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ 1996

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Науковому інституті Міністерства економіки України

ЛНБ України ім. В. Стефаніка

00553681 (S)

Науковий керівник — кандидат економічних наук бітник Шукін Борис Михайлович

Офіційні опоненти:

- доктор економічних наук, академік Міжнародної академії менеджменту Гольцберг Макс Абрамович (м. Київ);
- кандидат економічних наук Михайличенко Сергій Юрійович (м. Київ)

Провідна організація — Інститут Росії НАН України (м. Київ).

Захист відбудеться « 4 » липень 1996 р. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 01.51.01 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук при Науково-дослідному економічному інституті Міністерства економіки України (252601, МСП, Київ-103, бульвар Дружби народів, 28, 5 поверх, зал засідань).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці НДЕІ Міністерства економіки України.

Автореферат розісланий « 1 » червень 1996 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. К. Бондар

ЛНБ ім. В. Стефаніка
АН України

І. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

І.І. Актуальність дослідження. В Україні проблема державного регулювання економіки є надзвичайно актуальною, невикрішеність якої призводить до втрати керованості економічними об'єктами в перехідний період до ринку. Законодавча база та методи формування і реалізації державного регулювання для умов України є недосконалими і потребують значного науково-методичного обґрунтування і супроводження.

Продовжуються процеси інфляції, розбалансування фінансово-кредитних відносин, поглиблення платіжної кризи, зниження ефективності зовнішньо-економічної діяльності, загострення становища в інвестиційній сфері. Має місце наростання структурної кризи, падіння життєвого рівня населення, а отже і зростання соціальної напруженості в суспільстві.

Подолання кризових явищ, стабілізація макроекономічного стану можливо забезпечити лише за умов відновлення керованості економічними процесами.

З переходом до ринкових відносин суттєво необхідною стає побудова системи регулювання економікою на новій основі з урахуванням специфіки періоду переходу до ринку, тобто шляхом органічного поєднання активного державного впливу /з використанням переважно економічних важелів/ з ринковими підйомами. Адже світова практика показує, що як би не були поширені методи ринкової саморегуляції, яку б велику питому вагу в економіці не займав приватний сектор, держава виступає ключовим важелем соціально-економічного розвитку країни, що доповнює та регулює механізм ринкової саморегуляції.

З переходом до ринкових відносин відповідні зміни повинні бути внесені в методику і технології макроекономічних розрахунків по обґрунтуванню державної політики. Для цього необхідна розробка методів врахування впливу державного регулювання на очікувані економічні

результати на основі оцінки взаємозв'язків, що відображають форми регулювання і прийнятих в прогнозуванні та програмуванні показників і пропорцій розвитку.

На сьогоднішній день державне регулювання економіки України можна вважати розімкненою системою, в якій діють лише окремі елементи позитивного зворотного зв'язку і не існує належного виконавчого механізму.

1.2. Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є:

- теоретичне і практичне опрацювання науково-методичних основ створення системи державного регулювання економіки України;
- вибір показників, що характеризують політику державного регулювання економіки та розробка методів оцінки їх впливу на інші показники і пропорції розвитку;
- побудова схеми макроекономічних розрахунків з врахуванням впливу показників-регуляторів.

Відповідно до мети дослідження в дисертації поставлені і вирішені наступні основні завдання:

- визначення головних принципів створення системи державного регулювання економічного і соціального розвитку України у перехідний до ринку період;
- розробка методичних основ визначення впливу важелів системи державного регулювання на макроекономічні показники розвитку та функціонування соціально-економічної системи;
- узагальнення та розробка схеми державного регулювання економіки України, як цілісної системи з відображенням причинно-наслідкових зв'язків між її складовими частинами.

1.3. Предмет та об'єкт дослідження. Предметом дослідження є комплекс питань, спрямованих на удосконалення управління соціально-економічною системою України в період реформування й переходу до ринкових відносин засобами державного регулювання.

Об'єктом дослідження виступила економіка України як єдине ціле, тобто макроекономічні процеси, соціальна й економічна сфери. Поглиблені дослідження проводились у бюджетно-фінансовій та грошово-кредитній сфері економіки, а також в функціонуванні економіки на регіональному рівні, як складової частини національної економіки.

І.4. Методологічна основа і методи дослідження. Методологічною основою дослідження є економічна теорія, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, що стосуються досліджуваної проблеми.

В процесі досліджень, в залежності від мети і завдань вирішення окремих питань, застосовані методи економічного аналізу і моделювання, статистичний, балансовий, метод співставлень.

І.5. Матеріали, використані в дисертації. Основними джерелами інформації при виконанні досліджень стали Закони, законодавчі та нормативні документи України, статистична звітність Мінстату, матеріали Мінекономіки, Національного банку України, Обласного управління статистики Київської обласної держадміністрації, комітету економіки та прогнозування і фінансового управління Київської облдержадміністрації, територіального відділення антимонопольного комітету України по Київській області, вітчизняна та зарубіжна спеціальна література, результати досліджень наукових установ.

І.6. Наукова новизна, достовірність та апробація результатів досліджень. Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що:

- обґрунтована необхідність і можливість державного регулювання економіки у перехідний до ринку період;
- проблема державного регулювання економіки розглянута з позицій комплексного підходу у взаємозв'язку цілей, принципів і функцій з суб'єктами, об'єктами економіки через інструменти і засоби регулювання;
- проведено узагальнення, впорядкування і класифікацію засобів державного регулювання з визначенням агрегованих показників, що характеризують кожну групу засобів державного впливу на економічні процеси.

В методичному забезпеченні:

- узагальнена схема державного регулювання економіки України в період переходу до ринку як цілісна система з відображенням причинно-наслідкових зв'язків між її складовими частинами;
- розроблені методичні основи визначення впливу агрегованих індикаторів державного регулювання на результуючі макроекономічні показники;
- розроблена модель оцінки впливу системи державного регулювання на розвиток економіки, що складається зі структурних рівнянь, які характеризують окремі макроекономічні залежності між індикаторами державного регулювання і показниками розвитку економіки і вирішуються економетричними методами та тотожностей, які описують економічний цикл виробництва, розподілу і використання ВВП і вирішуються разом зі структурними рівняннями як цілісна система економіко-математичних рівнянь.

І.7. Достовірність отриманих результатів базується на тому, що в роботі використані:

- загальновизначені засади економічної ринкової теорії;
- результати чотирьохрічного періоду ринкових перетворень в Україні;
- показники статистичної звітності Мінстату України, розрахункові матеріали НДЕІ Мінекономіки України та матеріали Європейського Центру макроекономічного аналізу України.

І.8. Практична цінність роботи полягає в тому, що:

- запропонована до використання при розробці прогнозів та державних програм загальна схема функціонування системи державного регулювання;
- обґрунтовано схему і порядок розрахунків по оцінці впливу обраної системи державного регулювання на функціонування соціально-економічної системи;

- проведені розрахунки кількісних оцінок взаємозв'язків між макроекономічними показниками /регуляторами та тими, що визначають результати/;

- розроблені пропозиції щодо впровадження заходів по антимонопольному регулюванню та інших засобів державного регулювання.

I.9. Зв'язок з планом НДР. В основу дисертації покладені результати дослідження, проведеного автором за планом НДР НДЕІ Мінекономіки України. Окремі положення роботи знайшли своє відображення у наукових звітах:

08.05.01/073-93. Розробка системи державного регулювання економіки України;

6-95. Розробка методичних рекомендацій з пофакторного аналізу процесів економічного розвитку України;

2-95. Розробка пропозицій по поглибленню економічних реформ в Україні.

I.10. Наукові публікації по результатах досліджень. Основні наукові ідеї, положення та результати досліджень висвітлені у 4 опублікованих роботах у співавторстві і дві роботи подані до друку.

I.11. Структура і обсяг дисертаційної роботи. Дисертація викладена на 186 сторінках машинописного тексту, включає 5 таблиць, 8 малюнків, список використаної літератури та 2 додатки.

I.12. Згідно з метов і завданням дослідження визначилась така структура дисертаційної роботи:

ВСТУП

Глава I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

I.1. Державне регулювання як інструмент організації економічного розвитку суспільства

I.2. Аналіз теоретичних підходів до участі держави в регулюванні ринкової економіки

I.3. Цілі і функції державного регулювання економіки та голов-

ні принципи створення системи державного регулювання економічного і соціального розвитку України в перехідний до ринку період

- 1.4. Визначення та класифікація засобів державного впливу на соціально-економічні процеси перехідного періоду

Глава 2. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

- 2.1. Методичні підходи до застосування засобів системи державного регулювання
- 2.2. Методичні основи визначення впливу кількісних показників системи державного регулювання на результуючі показники функціонування економіки
- 2.3. Головні напрями регулювання окремих сфер і об'єктів економіки

Глава 3. ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ПЕРЕХОДУ ДО РИНКУ

- 3.1. Узагальнення схеми державного регулювання економіки України
- 3.2. Використання важелів державного регулювання в процесі розробки прогнозів, державних програм соціально-економічного розвитку України
- 3.3. Подальші напрями вдосконалення державного регулювання економіки України

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ДОДАТКИ

1.13. Короткий зміст дисертації. У вступі обґрунтовується актуальність проведеного дослідження, визначені мета, завдання, предмет і об'єкт дослідження, наукова новизна та практичне значення дисертації.

В першій главі узагальнено теоретичні питання стосовно визначення державного регулювання економіки та його системності, проведено аналіз теоретичних підходів до участі держави в соціально-еконо-

мічних процесах, визначено цілі державного регулювання економіки в період переходу до ринку, його функції та основні принципи створення системи державного регулювання, проведено узагальнення форм та впорядкування засобів державного регулювання.

В другій главі викладені методичні підходи до застосування засобів податково-бюджетного та грошово-кредитного регулювання як основних засобів виконання функції стабілізації економічної системи в перехідний до ринкових відносин період, визначено перелік кількісних показників, які відображають заходи державної економічної політики. Обґрунтовано методичні основи визначення впливу зміни кількісних показників податково-бюджетного та грошово-кредитного регулювання кожного окремо, а також в комбінації, на рівень сукупного попиту на ВВП. Визначено головні напрями застосування засобів державного регулювання в коригуванні виробничої діяльності, розвитку науки і науково-технічного прогресу, а також соціальних відносин.

В третій главі узагальнено схему державного регулювання економіки України з відображенням в ній послідовних взаємозв'язків між суб'єктами, елементами, засобами, інструментами практичної реалізації засобів, сферами і об'єктами державного регулювання економіки, обґрунтовано основні інструменти практичної реалізації засобів державного регулювання. Викладені пропозиції щодо практичного застосування кількісних показників системи заходів державного регулювання на початковій і кінцевій стадіях розробки короткострокових та середньострокових програм і прогнозів соціально-економічного розвитку України. Пропонується ряд напрямів подальшого вдосконалення системи державного регулювання економіки України.

В заключній частині дисертаційного дослідження наведені висновки по результатах проведеної роботи.

I.14. Наукові положення, що виносяться на захист. На основі

проведених досліджень на захист виносяться:

теоретичне обґрунтування цілей, функцій і принципів формування і розвитку системи державного регулювання економіки;

загальна схема державного регулювання економіки України;

методичні основи визначення впливу кількісних показників державного регулювання на результуючі показники функціонування соціально-економічної системи;

механізм вибору найбільш ефективного варіанту державного регулювання.

2. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

2.1. Ефективність функціонування економіки України залежить від правильного поєднання умов вільної конкуренції і широкомасштабного державного регулювання ринку в усіх сферах суспільного відтворення, так як ринковий механізм не здатний забезпечити збалансованість одночасно на всіх макроекономічних ринках, а особливо в умовах перехідного періоду.

Державне регулювання економіки - це вплив держави на відтворювальні процеси в економічній системі за допомогою тих чи інших засобів з метою орієнтації господарюючих суб'єктів і громадян на досягнення цілей і пріоритетів державної соціально-економічної політики.

Система державного регулювання розглядається як система типових заходів законодавчого, виконавчого і контрольного характеру, які здійснюються правомочними державними установами з метов стабілізації і пристосування існуючої соціально-економічної системи до умов, що змінюються.

При існуванні різних форм власності роль державного регулювання полягає, з одного боку, в забезпеченні юридичного механізму реалізації форм власності, а з іншого боку - у спрямовуючому впливі на

ринкові параметри, що забезпечуть організацію функціонування економіки з найбільшою загальносистемною ефективністю.

2.2. Розробка системи державного регулювання економіки базується перш за все на визначенні її конструктивних елементів, а саме цілей, функцій, принципів, сфер, об'єктів, форм і засобів впливу держави на соціально-економічні процеси, інструментів практичної реалізації засобів державного регулювання.

2.3. Головна ціль державного регулювання економіки України - розвиток виробничих сил країни, який в кінцевому результаті оцінюється через зростання валового національного продукту та добробуту народу. Конкретні цілі державного регулювання економіки, що є наслідком головної, повинні постійно змінюватись в залежності від конкретних проблем які стоять перед економікою країни.

Головними функціями державного регулювання в період переходу до ринку є: забезпечення правової бази, захист конкуренції, стабілізація економіки.

2.4. Для досягнення дієвості системи державного регулювання економіки України при її створенні важливо дотримуватись принципів ефективності, справедливості, стабільності, оптимального поєднання адміністративно-правових та економічних важелів, адекватності, поступовості та етапності при переході до нової системи регулювання, забезпечення єдності стратегічного і поточного державного регулювання, пріоритету права над економікою, поєднання національного державного підходу та світового досвіду державного регулювання переходу до ринку.

2.5. Основними засобами виконання функцій державного регулювання в період переходу до ринку є засоби податково-бюджетного, грошово-кредитного, валютного, цінового, структурно-інвестиційного та галузевого регулювання, а також регулювання соціальних відносин.

Серед засобів впливу держави на процес функціонування економіки важливе місце займають державні витрати в формі бюджетних асигнувань і дотацій, субсидій, субвенцій, трансфертних платежів, так як ключовим моментом в побудові механізму державного регулювання є надійне забезпечення діяльності всіх суб'єктів господарювання.

Важливе місце в бюджетних витратах займають соціальні статті: соціальні допомоги, освіта, охорона здоров'я. В цьому проявляється головна мета державного регулювання - стабілізація, збалансованість і пристосування існуючого соціально-економічного устрою до умов, які постійно змінюються. Соціальні витрати спрямовані на пом'якшення диференціації соціальних груп, яка властива соціальному ринковому господарству.

Головним засобом мобілізації фінансових коштів для покриття державних витрат виступають податки. Нас цікавить в першу чергу не фіскальна, а регулююча функція податків. Вона полягає в тому, що через податки і податкові пільги держава впливає на виробництво, розподіл, обмін і споживання. З одного боку податки скорочують фінансові можливості підприємця як покупця засобів виробництва й "особливого товару" - робочої сили. Оподаткування прибутку потенційно зменшує виробниче споживання. Податки на заробітну плату скорочують потенційні можливості особистого споживання.

З іншого боку застосовувачи гнучку і всеохоплюючу систему податків держава може впливати на реалізацію суспільного продукту, темпи нагромадження капіталу і технічного оновлення виробничого апарату, а також регулює темпи економічного зростання, формування пропорцій і структури суспільного виробництва. Частина валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється за допомогою податків є фінансовою основою державного регулювання ринкових відносин.

В дисертації визначено перелік агрегованих кількісних показників, що характеризують кожну групу засобів державного впливу на соціально-економічні процеси. В результаті аналізу основних показників функціонування економічної системи України в 1990-1995 роках визначені значення індикаторів впливу засобів державного регулювання, які наведені в табл.І.

Як свідчить досвід державного регулювання економіки зарубіжних країн для впливу на економічну кон'юнктуру у відкритій економіці держава може застосовувати у першу чергу засоби податково-бюджетного та грошово-кредитного регулювання. У цьому зв'язку в дослідженні приділяється увага вивченню впливу на функціонування національної економіки саме цих засобів.

Дані табл.І свідчать, що в 1993-1995 роках більш дієвим було впровадження засобів грошово-кредитного регулювання, в результаті чого поступово зменшувались темпи зростання грошової маси. Не можна назвати ефективним вплив на економіку України в 1990-1995 роках засобів податково-бюджетного регулювання, оскільки спостерігається зростання питомої ваги всіх податків у ВВП /за виключенням 1995 року/, зростання частки платежів з прибутку підприємств і організацій у загальній сумі прибутку та частки прямих податків з населення в оплаті праці.

Окрім засобів державного регулювання можуть застосовуватись залежно від цілі державного впливу на соціально-економічні процеси в різних комбінаціях та з різною інтенсивністю. Використання кожного засобу може дати позитивний результат при вирішенні однієї проблеми й одночасно викликати іншу проблему або ще більше ускладнити її вирішення. Тому при розробці державної економічної політики слід врахувати наслідки впливу економічних параметрів державної політики на кінцеві результати функціонування економіки, причому не кожного ок-

Таблиця І

Індикатори впливу окремих засобів державного регулювання на економіку України в 1990-1995 роках

п/п	Індикатори	1990	1991	1992	1993	1994	1995
1.	Податково-бюджетного регулювання						
1.1.	Частка державних витрат у ВВП /%/	26,2	32,7	38,1	38,6	55,4	50,1
1.2.	Частка податків у ВВП /%/	23,2	20,3	22,2	27,2	39,8	34,3
1.3.	Частка прямих податків з населення в оплаті праці /%/	17,1	9,4	10,0	8,7	12,5	13,6
1.4.	Частка платежів з прибутку підприємств і організацій в загальній сумі прибутку /%/	38,4	29,9	17,0	15,5	27,7	28,6
2.	Грошово-кредитного регулювання						
2.1.	Темп росту грошової маси M_2 /разів до попереднього року/				16,56	5,69	2,44
2.2.	Фінансування дефіциту бюджету за рахунок кредитів НБУ /в % до дефіциту/			100,0	100,0	100,0	72,7
2.3.	Фактичний коефіцієнт резервування депозитів /%/			56	52	49	17
2.4.	Темп росту грошової бази /разів до попереднього року/				18,5	5,68	2,21
2.5.	Темп росту резервів комерційних банків /разів до попереднього року/				12,9	5,16	1,08
2.6.	Темп росту обсягу кредитів комерційних банків господарству /разів до попереднього року/				16,2	3,1	2,5

ремо, а в системі, тобто коли всі заходи реалізовуватимуться комплексно та взаємопогоджено по науково-обґрунтованому сценарію, виключення одного з них із системи майже неможливе без загрози кінцевому результату, а також з урахуванням дії мультиплікаторів /податкового, державних витрат, депозитного, кредитного, грошового/, що обґрунтовується в дослідженні.

В дисертаційному дослідженні сформульовані методичні основи визначення впливу зміни значень індикаторів податково-бюджетного регулювання /частка податків у загальному обсязі ВВП, частка державних витрат у загальному обсязі ВВП/ на зміну рівня обсягу валового внутрішнього продукту та індикаторів грошово-кредитного регулювання /норми резервування депозитів, коефіцієнта депонування грошей, розміру грошової бази, частки готівкових грошей в загальній сумі кредитів комерційних банків, нормативу касових залишків комерційних банків/ на зміну обсягів грошової маси, кредитів комерційних банків, депозитів. Пропонується схема визначення комплексного впливу вищевказаних індикаторів податково-бюджетного регулювання та індикаторів грошово-кредитного регулювання /норми резервування депозитів, грошової бази та коефіцієнта депонування грошей/ на загальний рівень доходу /ВВП/.

Об'єктами державного регулювання економіки є сфери, галузі, регіони, а також ситуації, явища та умови соціально-економічного життя країни, де виникли або можуть виникнути проблеми, які не вирішуються автоматично або будуть вирішені в майбутньому, тоді як для нормального функціонування економіки і підтримки соціальної стабільності вирішення таких проблем є необхідним в найближчий час.

Класифікацію об'єктів системи державного регулювання економіки здійснено по напрямках діяльності: виробнича, науково-технічна, маркетингова, фінансова, інвестиційна, інституційна, природоохоронна, соціальна сфера.

При визначенні основних напрямів державного регулювання увага зосереджується на регулюванні виробничої та науково-технічної діяльності, а також ринку праці й зайнятості населення, тобто тих об'єктів, де існують найгостріші проблеми сучасної економіки.

2.6. Необхідною умовою ефективності дії системи державного регулювання економіки України є взаємопогодженість дій суб'єктів системи державного регулювання, які безпосередньо займаються розробкою та впровадженням заходів системи державного регулювання, а саме Міністерства економіки України, Національного банку України, Міністерства фінансів, Міністерства праці та інших міністерств та відомств, а також незалежних державних комітетів та комісій.

Для координації дій по формуванню комплексної системи державного регулювання економіки доцільним було б створення при Управлінні економіки Кабінету Міністрів України відділу державного регулювання економіки.

2.7. Практична реалізація засобів державного регулювання має відбуватися за допомогою таких інструментів, як довгострокові, середньострокові та короткострокові прогнози та програми економічного і соціального розвитку України; Державний бюджет України, державний контракт, як складова частина короткострокової Державної програми економічного і соціального розвитку, прогнози кон'юнктури внутрішнього та зовнішнього ринків, цільові комплексні програми, Закони, законодавчі та підзаконні акти.

2.8. В практиці прогнозування та програмування, особливо на початковій і завершальній стадіях підготовки програм і прогнозів соціально-економічного розвитку, доцільно застосовувати макроекономічні моделі з відображенням в них впливу кількісних показників державного

регулювання на рівень агрегованих показників та якісних характеристик макроекономічної ситуації в країні.

Запропонована в роботі схема макроекономічних розрахунків на основі економетричної моделі середньострокового та короткострокового прогнозування може бути використана на початкових стадіях прогнозування та програмування з метов вивчення якомога більше альтернатив розвитку національного господарства і як інструмент перевірки збалансованості окремих прогнозів і планових проектувань на кінцевій стадії прогнозування і програмування. Тут можуть виявлятися невідповідності значень узагальнюючих показників розвитку національного господарства, які одержуються за допомогою макромоделі з однієї сторони і при зведенні окремих прогнозів з іншої сторони. В результаті аналізу причин таких розбіжностей вносяться необхідні коригування в окремі прогнози, або у вихідні умови макромоделей.

Застосовуючи в процесі розробки прогнозів і державних програм економічного і соціального розвитку макроекономічні моделі, можна визначити найбільш оптимальний варіант індикаторів системи державного регулювання національної економіки, що має забезпечити загальну економічну рівновагу.

В якості критеріїв оптимальності вибору найбільш ефективного варіанту державного регулювання запропоновані:

найвищий рівень ВВП на кінець прогнозного періоду;

мінімальний коефіцієнт безробіття або максимальний рівень зайнятості;

наближення економіки до стану рівноваги, тобто різниця між сукупним попитом і сукупною пропозицією наближається або дорівнює нулю.

В процесі даного дослідження розроблена схема макроекономічних розрахунків для середньострокового та короткострокового прогнозуван-

ня з відображенням в ній впливу кількісних показників-регуляторів на результуючі показники функціонування економіки як єдиного цілого.

Модель складатиметься з структурних рівнянь і тотожностей. Структурні рівняння являють собою економетричні функції, які відображають закономірності зв'язку між показниками функціонування національної економіки України на протязі 1994-1995 років.

3. ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

3.1. Аналіз отирьохрічного періоду ринкових перетворень в Україні свідчить, що ринкові механізми у перехідний період діють недостатньо і потребують значної корекції за допомогою державного регулювання.

Державне регулювання має являти собою систему типових заходів законодавчого, виконавчого і контролюючого характеру, які здійснюються правомочними державними установами з метов стабілізації і пристосування соціально-економічної системи до умов, що змінюються.

3.2. Система державного макроекономічного регулювання повинна формуватись як підсумок взаємозумовленого розвитку макроекономіки та форм державного регулювання взаємопов'язуючи суб'єкти та об'єкти регулювання, механізм регуляції /функції регулювання/, сукупність завдань і цілей та засобів їх виконання. При цьому слід враховувати, що регулювання відображає і втілює структуру регульованого об'єкту, а тому його необхідно відрізнати від управління /вироблення та реалізація рішень/, і при розробці системи державного регулювання дотримуватись ряду принципів, які сформульовані в дослідженні.

3.3. При розробці комплексу заходів державного впливу на функціонування соціально-економічної системи України необхідно враховувати відносні межі ефективності дії державних регуляторів.

Так відносними межами зростання державних витрат є:
межі достатньої мотивації підприємницької діяльності;

соціальні межі оподаткування найманих працівників;

межі приросту ВВП /кон'юнктурні межі/.

До меж податкового регулювання відносяться:

бюджетні, що випливають з меж можливої відмови від бюджетних доходів;

соціальні, пов'язані з межами готовності фізичних і юридичних осіб погодитись з податковим тягарем;

межі прибутковості, які визначаються зростанням витрат на виробництво одиниці продукції в міру скорочення виробництва і досягнення меж амортизаційних відрахувань в даній ситуації. Навіть нагромаджені за пільговими умовами в межах самофінансування кошти інвестувати в умовах недогрузки потужностей не вигідно.

Межі державного регулювання за допомогою державного бюджету залежать від того, що потреби в фінансуванні державних регулюючих заходів різко зростають саме тоді, коли можливості мобілізації коштів для фінансування різко скорочуються.

Слід враховувати також, що межі економічного програмування залежать від фінансових можливостей держави забезпечити приватному капіталу достатній прибуток як мотивацію для діяльності у відповідності з державними програмами.

3.4. Для прогнозування комплексу заходів державного впливу на соціально-економічні процеси потрібні постійні випробовування та моделні розрахунки наслідків запрограмованих заходів. Така робота може вестись на базі розробленої моделі впливу державного регулювання на макроекономічний розвиток.

3.5. Основними напрямками подальшого вдосконалення системи державного регулювання економіки України повинні бути:

I/ вдосконалення податково-бюджетного регулювання шляхом розробки системи прогресивного оподаткування прибутку залежно від рів-

ня рентабельності та введення планово-кредитної системи розподілу державних інвестицій;

- 2/ стимулювання росту виробництва та інвестиційної діяльності;
- 3/ впровадження заходів керуваності інфляційними процесами;
- 4/ розробка системи споживчих кредитів та законодавчої бази для її функціонування.

3.6. Для координації дій суб'єктів державного регулювання при розробці та реалізації системи державного впливу на соціально-економічні процеси вважається доцільним створення відповідної структури у складі Кабінету Міністрів України.

4. ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ ОПУБЛІКОВАНИХ РОБІТ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Прибуток та його використання в народно-господарському комплексі /Економіка України: потенціал, реформи, перспективи: Монографія: у 5 т. Том I. Огляд економіки України за 1990-1994 роки/ За редакцією В.Ф.Беседіна, Л.К.Кульпінської. - К., 1996 /співавторство/.
2. Цінова політика країни /Економіка України: потенціал, реформи, перспективи: Монографія: у 5 т. Том I. Огляд економіки України за 1990-1994 роки/ За редакцією В.Ф.Беседіна, Л.К.Кульпінської. - К., 1996 /співавторство/.
3. Основні монетарні заходи, грошово-кредитна емісія, процентні ставки /Економіка України: потенціал, реформи, перспективи: Монографія: у 5 т. Том I. Огляд економіки України за 1990-1994 роки/ За редакцією В.Ф.Беседіна, Л.К.Кульпінської. - К., 1996 /співавторство/.
4. Інфляційні процеси, їх динаміка /Економіка України: потенціал, реформи, перспективи: Монографія: у 5 т. Том I. Огляд економіки України за 1990-1994 роки/ За редакцією В.Ф.Беседіна, Л.К.Кульпінської. - К., 1996 /співавторство/.

А н н о т а ц и я

Варениченко Л.Л. Научно-методические основы разработки системы государственного регулирования экономики Украины.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.02.03. - Управление, планирование и государственное регулирование экономики. - Киев: Научно-исследовательский экономический институт Министерства экономики Украины, 1996.

Работа посвящена рассмотрению проблемы государственного регулирования экономики с позиций комплексного подхода во взаимосвязи целей, принципов и функций с субъектами, объектами экономики через инструменты и средства регулирования. Проведено обобщение, упорядочение и классификация средств государственного регулирования с определением агрегированных показателей, характеризующих каждую группу средств государственного воздействия на экономические процессы. Разработаны методические основы определения влияния агрегированных индикаторов государственного регулирования на результирующие макроэкономические показатели.

THE ABSTRACT

L. L. Varenitchenko. The scientific and methodical developments of state economy regulation system in Ukraine.

The typescript of the Thesis for the searching of the academic degree of the candidate of economic sciences on the speciality 08.02.03. - The management, the planning and the state regulation of the economics, Research Economic Institute of Ministry of Economy of the Ukraine, Kiev, 1996.

The work is dedicated to the issues of state economical regulation from the complex viewpoint in conjuncture of goals, principles and functions with subjects, objects of economy via the instruments and means of regulation. It was generalized, put in order and classified as for the means of state regulation with determining the aggregated indicators which characterize each group of state instruments affecting the economical processes. The methodical foundations of determining the influence of aggregated indicators state regulation to resulting macroeconomical yardsticks have been elaborated.

ВАРЕНІЧЕНКО Людмила Леонідівна

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗРОБКИ СИСТЕМИ
ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Автореферат
дисертації на здобуття вченого ступення
кандидата економічних наук

Відповідальний за випуск кандидат економічних наук
КУЛЬПІНСЬКА Лідія Кирилівна

Підписано до друку 30.05.96. Формат 60x84 1/16. Палір офсеті.
Офсетний друк. Ум.друж.арж.1,16. Тираж 100 прим. Зам. 395д.

ДВПП ДКНТП, 252171 Київ 171, вул. Горького, 180.

362229

AB 35.225